Marin Mincu şi *agonia* corporală a scriiturii

Şerban AXINTE*

Keywords: *theory of the novel*; *bodily agon*; *authenticity*; *self-referentiality*; *implicit poetics*

1. Textualismul proceselor vitale

De numele lui Marin Mincu se leagă unele concepte teoretice care au avut o carieră mult discutată în România ultimei jumătate de veac: *experimentalism*, *autenticitatea scriiturii*, *recuperarea corporalităţii subiectului*, *autoreferenţialitatea textului*, *întemeiere ontologică* şi, bineînţeles, *textualismul*, termen ce denumeşte una dintre cele mai importante şi fecunde direcţii de gândire din zona literarului, fiind, totodată, un corolar al noţiunilor amintite mai sus. Am afirmat că aceste concepte au avut o carieră mult discutată deoarece nu puţini au fost acei critici cu pretenţii de teoreticieni ai literaturii, care le-au preluat necritic şi, în necunoştinţă de cauză, le-au conferit sensuri eronate şi le-au utilizat în contexte inadecvate. Astfel de întrebuinţări aveau în spate dorinţa de mascare a impresionismul critic – dominant în epoca postbelică – prin recurs la o terminologie nouă (pentru acele vremuri) de la care au fost împrumutate, însă, doar unele caracteristici de suprafaţă. De altfel, Bogdan Creţu surprinde aceste deformări şi falsificări ale conceptului de *textualism*, de care se fac răspunzători unii dintre critici: „cei mai mulţi îl reduc la un efort de a tehniciza discursul literar, de a aplica o formulă metatextuală, de a confecţiona după reţetă un *text* care, preocupat fiind de propriul mecanism genetic, eludează trăirea” (Mincu 2009: 8). Chiar şi aşa, aceste provocări teoretice au produs anumite emulaţii, discursul critic captând unele valenţe novatoare. În cele ce urmează voi încerca să aproximez sistemul critic al lui Marin Mincu, punând accentul pe acele aspecte prin care gândirea celui ce a scris *Eseul despre textualizarea poetică* se distinge, nu doar în raport cu reuşitele autohtone din domeniul de referinţă, ci şi cu teoriile sursă, din care Marin Mincu a extras esenţialul, împingând în acelaşi timp lucrurile mai departe prin unele inovaţii teoretice deloc neglijabile. Ulterior, voi încerca să restitui concepţia despre roman a teoreticianului român.

Marin Mincu este un adevărat întemeietor al unei noi paradigme critice, aflată în sincronicitate cu gândirea occidentală, în special cea franceză şi italiană. Dar, teoreticianul român se distanţează programatic de „formalismul hiper-abstract” al *Tel Quel*-iştilor (Julia Kristeva, Philippe Sollers, Roland Barthes), aşa după cum observa şi Octavian Soviany în anul 2002, atunci când sublinia frecvenţa cu care

* Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, Academia Română, Filiala Iaşi, România.

BDD-A27658 © 2017 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:12 UTC)

Mincu vorbeşte despre *întemeierea ontologică* a creaţiei artistice, asimilabilă marilor acte existenţiale:

> Chiar şi ideea de experimentalism este în spiritul unei asemenea întemeieri ontologice a demersului creator care implică interograrea permanentă a artei, deplasarea accentului de la operă la actul producerii ei, în numele unui dinamism *sans rivage* ce are mobilismul şi spontaneitatea proceselor vitale (Soviany 2002: 358).

Aceste „procese vitale" amintite de Soviany numesc sugestiv acele elemente prin care *metoda* lui Marin Mincu se individualizează. Înainte de a analiza principalele elemente ce compun sistemul critic al acestuia, transcriu aici un fragment dintr-un interviu pe care Marin Mincu i l-a acordat lui Marcel Pop-Corniş:

> Textul literar poate fi considerat acel ansamblu material de elemente, constituit din sisteme diverse de semne, articulate unitar în baza unor raporturi de ordine, instituite de legile interne ale oricărui gen. Ale fiecărui gen şi ale oricărei opere (text) luate separat, mai trebuie adăugat. Nu orice text este o operă literară, dar orice operă literară este un text; pornind de la acest postulat, nu se mai poate eluda faptul acceptat aproape unanim că structurile operei sunt materiale şi că organizarea acestora se încadrează diacronic în schemele unor coduri recognoscibile ce aparţin diverselor genuri sau diverselor niveluri ale diverselor genuri (Mincu 2009: 53).

Deşi unele consideraţii din fragmentul citat nu surprind prin noutate, trimiţând chiar spre unele locuri comune ale ştiinţelor textului, paragraful e relevant pentru ordinea intelectuală şi disciplina interioară a teoreticianului, care îşi aproprie fiinţial *lumea textului*. Simte nevoia ca, înainte de a îşi expune teza proprie, să dispună de un fundament foarte clar.

2. Critica empirică versus acţiunea textualizantă

Cel care a introdus în cultura română *critica semiotică* şi pe cea *textualistă* simte nevoia unor distanţări programatice de unele direcţii de interpretare a literaturii pe care le consideră vetuste şi parazitare pentru evoluţia criticii. *Călinescianismul* (a se citi *impresionismul*) este una dintre acestea. El consideră că semiotica narativă a pus sub semnul întrebării multe teritorii ce funcţionau ca nişte tabuuri pentru critica tradiţionalistă, demonstrând că un text este interpretabil prin metode precise. Demersul critic, afirmă criticul, apare sărăcit în absenţa analizei literarităţii operei. Ea are nevoie de o anumită disciplină a metodei, absolut obligatorie în critica postcroceană. *Realitatea textului* fiind propusă ca punct de pornire în analiză, critica modernă pune accentul pe *metodă* „spre a se emancipa de anarhia abordărilor impresioniste, ce substituiau totul unei receptări empirice, altfel zis «creatoare»" (Mincu 2009: 53). Acestor abordări empirice, Marin Mincu le opune *acţiunea textualizantă*, căreia îi stabileşte principiile în intervenţii critice de diferite facturi, de la cronici literare şi interviuri, la lucrări solid întemeiate ştiinţific. În afară de toate acestea, ideile lui transgresează genurile criticii şi ajung să emuleze în creaţia literară propriu-zisă. Concepţiile sale se organizează într-un sistem coerent şi fluid, deloc arid, în ciuda faptului că promotorul lor a fost acuzat de nenumărate ori de exces de tehnicitate.

Marin Mincu acomodează într-un mod convingător rigorile unei metode cu libertăţile unor aspecte de natură ontologică. Bogdan Creţu subliniază în prefaţa

BDD-A27658 © 2017 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:12 UTC)

amintită chiar acest fapt. Miza tuturor scrierilor autorului seriei romaneşti *Intermezzo* „a fost aceea a scufundării, prin intermediul scriiturii, în străfundurile sinelui, inaccesibile în lipa acestei iniţieri de sorginte textualistă" (Mincu 2009: 9).

3. Textualismul, o categorie existenţială

Într-un interviu acordat lui N. Grigore Mărăşanu, scriitorul face unele precizări legate de metoda sa de a scrie:

> Textualismul este [...] o *invariantă* cu valoare aproape „epistemologică" pentru cercetarea textului literar, dar aceasta, singură, nu mi se mai pare suficientă: trebuie găsite şi alte căi pentru a investiga în continuare şi alte versante ale operei, care impun mijloace de cunoaştere cu totul diferite. […]. Literatura este […] un fenomen în perpetuă mişcare şi dacă nu eşti atent când trebuie să te *deplasezi*, rişti să pierzi înscrierea în «competiţie». În ceea ce mă priveşte, am făcut din textualism (şi implicit din textualizare) aproape o categorie existenţială care să mă (auto)reflecte ca subiect/ obiect (Mincu 2009: 72).

Ideea de proces e mereu prezentă în aceste reflecţii teoretice. De altfel, ieşirea din ariditate, din tehnicism se face tocmai prin această mişcare doar aparent browniană, prin implicare nemediată, prin trăirea scrisului ca stare de necesitate. Universul semantic – lumile conştiinţei coagulate în straturi ce interferează – este elastic şi permeabil la tot ce vine din exterior. Ideile se autogenerează şi capătă corporalitate, fiind subordonate unui *eu* ce este deopotrivă ontologic şi epistemologic. Totul răspunde unei *realităţi extinse*. Fiinţa cade pradă unui real dincolo de palpabil sau de materialitatea înţeleasă în mod tradiţional. *Eul* este şi flux necontrolat de tropi culturali aflaţi în diferite stadii de asimilare. Din acest motiv, dimensiunea intertextuală a scriiturii ocupă un loc privilegiat în sistemul teoretic al lui Marin Mincu. El consideră că intertextualizarea, teoretizată la toate nivelele textului, se metamorfozează concomitent în conţinut şi în formă, adică, devine dintr-odată unicul subiect/ obiect al scriiturii. Materialitatea ce se regăseşte în diferite stadii de agregare corespunde unui real mediat doar de text. Luarea în posesie a lumii nu poate fi altfel decât *agonică* pentru că se produce printr-o succesiune de negocieri. „Realul" nu poate fi comunicat decât prin scriitura care îl desemnează; el pare doar accesibil, dar, în absenţa medierii textului, nu se poate ajunge la el. Cel care scrie se preface că se integrează ca subiect autoironic în text, având şansa de a accede la un real răsturnat, prin disimularea jocului; sesizează topografia acelui real, dar ulterior o pierde. Se află simultan dincoace şi dincolo, în afară şi înăuntru, este „situat în *focarul semiozic*, aţintind o lupă intensă asupra subiectului" (Mincu 2009: 74). E importantă această nuanţă a disimulării jocului pentru că o anumită distanţare – ce poate părea paradoxală – e necesară în acest proces de identificare dintre trăire şi text. Ieşirea (existenţa în afară) predispune la contemplaţie, iar aceasta poate funcţiona ca un contrapunct. Realul trebuie trăit şi din afară şi dinăuntru. De aici, necesitatea metadiscursului care să acomodeze, să unifice în conştiinţă cele două planuri.

4. Abolirea vieţii, recuperarea corporalităţii

Într-un fragment din jurnal, Marin Mincu spune că textualizarea înseamnă abolirea vieţii, uciderea fiinţei prin transferul în litera textului. În viziunea sa, scriitorii

BDD-A27658 © 2017 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:12 UTC)

substituie „după reguli precise” viaţa cu textul. Acest lucru nu poate fi posibil decât printr-o complicată şi alambicată alchimie verbală, deoarece faţeta materială şi „pulsatorie” a existenţei e necesar să se regăsească în corpul scris: „când această urmă grafică a ceea ce este viu palpită, pulsează, asumă acea autenticitate inefabilă a trăirii, omologată prin intermediul atâtor aparate critice, aflate în stare de emisie permanentă, avem premisele minime pentru a postula apariţia unui Text” (Mincu 2006: 346).

Viziunea lui Marin Mincu asupra actului scrierii se dezvoltă prin acumulare. El revine foarte des, chiar obsesiv, asupra acestei teme, lăsând impresia că se edifică el însuşi asupra ei pe măsură ce o explorează. Nimic nu există în afara procesului. De aceea crede că „numai o îndelungată conştiinţă de sine a Textului – *id est* autoreflectarea metatextuală a acestei conştientizări la nivelul formelor de expresie constituite – declanşează/ închide procesul textualizării”. Recuperarea corporalităţii subiectului se dovedeşte a fi unul dintre cele mai importante deziderate. Procesul descris mai sus presupune o autoreflectare dublă. Prima este cea a textului care îşi selectează şi îşi corporalizează un tip de discurs, pe măsură ce avansează, iar a doua derivă chiar din conştientizarea respectivului discurs aflat în act. Astfel, textul îşi „coagulează o devenire autonomă” şi „se diferenţiază prin operaţii subtile de autoreferenţialitate, autospecularitate, autoscopie” (Mincu 2006: 346).

5. Romanul ca metajurnal

Teoria lui Marin Mincu despre roman se află, în mod firesc, în perfectă coerenţă cu sistemul său critic. Nu cred că exagerez dacă spun că personajul principal al operei lui Marin Mincu este teoria ei înţeleasă ca principiu vital, autogenerativ semiotic. Într-un articol intitulat *Metajurnalul şi autenticitatea scriiturii*, autorul *Jurnalului lui Dracula* mărturiseşte că *viaţa* în roman e

> cu atât mai gravă şi mai profundă cu cât reuşeşte să se transforme în scriitură. Jurnalul (desigur, nu orice jurnal) este frecventat de anumiţi scriitori în a doua jumătate a secolului XX nu ca o „garanţie a sincerităţii”, cum ar spune Maurice Blanchot, ci ca o nouă *metodă romanescă* prin care se accede la autenticitatea scriiturii (Mincu 2007: 1–2).

Mărturiseşte că a scris *Intermezzo* ca pe un jurnal, dar aproape nimeni nu a remarcat schimbările, noutăţile reclamate de această perspectivă poietică în ceea ce priveşte scriitura romanescă. Faptul că se consideră neînţeles nu apare ca o situaţie izolată. Tendinţa de a teoretiza şi de a se teoretiza îşi are originea şi aici. Scriitorul vine mereu cu noi explicaţii şi cu nuanţări menite să-şi reconfigureze *in progress* programul estetic şi dimensiunea problematizantă a acestuia. Înţelegerea procedeului contrapunctului narativ este deosebit de importantă pentru decriptarea acestei poietici, deoarece acesta cere o „simultaneitate pulsatilă” a urmelor narative, revendicată de fluxul lăuntric al evenimentelor trăite:

> Sondez simultan materia realului şi a imaginarului, dar eu trebuie să mă recuperez din interior mai întâi, şi numai dacă un pliu al acestuia mă aruncă dincolo – în ficţiune – pot să-l urmez, dar fără să mă îndepărtez prea mult faţă de impulsul prim al investigaţiei subiective. Altfel, mă situez în mit, în alegorie, în parabolă, dar în acest mod nu vorbesc despre mine ca subiect primordial, ci despre alţii, adică despre un subiect colectiv şi abstract care-mi scapă şi, de aceea, nici nu mă interesează (Mincu 2007: 1–2).

BDD-A27658 © 2017 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:12 UTC)

Problema autenticității revine de mai multe ori în discursul teoretic al lui Marin Mincu. Scriitorul nu se repetă pur și simplu. În afară de nevoia de a se face mai bine înțeles, el insituie și un pact cu sine de a fi/ de a trăi mereu conectat la un *plurivers semiotic* căreia persoana sa textuală își este sieși mijloc și scop ultim. Își surprinde intrările și ieșirile succesive dintr-un *autentic* ce se estompează chiar în clipa în care îl observă și vrea să-l transforme în text. După propria expresie, se creează un vârtej între ceea ce crede că a văzut și ceea ce începe să fie prins în actul scrierii:

> Viața interioară se strecoară invizibilă între interstițiile existenței mele, manifestându-se pulsatil între impulsul de a respira și acela de a pronunța aceste cuvinte pe care încerc să le fixez acum în capcana textului. Eu scriu acum aceste cuvinte și compun aceste enunțuri, dar simt că, pe măsură ce scriu, nu pot să exprim tocmai ceea ce este mai *viu* în ființa mea, căci orice discurs intermediat de cuvânt scris falsifică. Trebuie să comunic acele senzații nude, acel impact prim cu existența trăită de mine înainte de a fi *scrisă* (Mincu 2007: 1–2).

Teoreticianul se dovedește radical în gestionarea raportului dintre percepție și actul scrierii. După părerea sa, totul constă în scriitură, în puterea de actualizare a expresiei ce se concretizează într-un discurs înregistrat și recompus din „fragmente fulgurante de trăire". Cel ce scrie o face ca să-și amintească de sine.

Reluarea problematicii autenticității e motivată de obsesia unei definiri cât mai precise a acesteia. Marin Mincu operează o distincție netă între autenticitate și sinceritate. Între cele două concepte există unele raporturi evidențiate de mai multe teorii ale autenticității, cel mai important fiind acela de interdeterminare, o relaționare ce poate conduce spre reorganizarea semantică a ambelor segmente ale dihotomiei.

6. Funcțiile biologice ale romanescului

Teoria lui Marin Mincu despre roman se află, aşadar, în strânsă legătură cu un mod particular de înţelegere a sincerităţii, care nu mai are valoare/ utilitate prin ea însăşi, ci doar dacă înlesneşte autenticitatea scriiturii. Astfel,

> jurnalul cel mai autentic (și nu cel mai „sincer") este important pentru roman, fiind o *radiografie a ființei reale* și nu doar o fotografie a existenței banale. A fi sincer când nu ești profund nu înseamnă a fi autentic. Un jurnal poate să răspundă la dezideratul sincerității […], dar nu asta contează în primul rând. În romanul de tip diaristic se are în vedere un alt efort prin care se încearcă o cale de acces spre alt mod de cunoaștere. Astfel, pus în schema romanescă, jurnalul se „metafizicizează". Scriitura devine autentică atunci când ia locul existenței. A fi mereu în miezul realului înseamnă să poți să transformi scriitura în existență (Mincu 2007: 1–2).

În sprijinul acestei concepții pot fi citate numeroase alte pasaje. Așa după cum am arătat și mai sus, pentru teoreticianul român, cea mai importantă valenţă a realului e aceea de face posibilă metamorfozarea textului într-un principiu de natură ontologică. Dar respectivul principiu presupune şi ideea de proces. Aceasta ar fi nuanța menită să scoată termenul din stricta sa proprietate. Textul nu mai e ceva abstract. El corporalizează un univers al trăirilor contradictorii. Încetează a mai fi doar extensia grafică a comunicării, fiind însăși viața care se comunică în integralitatea ei.

BDD-A27658 © 2017 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:12 UTC)

Acelaşi fel de a înţelege romanul reiese şi din postfaţa *Pendulului lui Foucault* de Umberto Eco. Cu excepţia unor amănunte ce privesc strict romanul amintit, consideraţiile criticului român vizează genul romanesc în general. Actul povestirii echivalează aici cu funcţia biologică a celui implicat în acţiunea textuală. Există, firește, o legătură foarte strânsă între concepţia lui Umberto Eco despre roman şi cea a lui Marin Mincu. Ambele îşi au originea şi în viziunea semiotică asupra literaturii, primul dintre ei manifestând o înrâurire evidentă asupra celui de-al doilea:

> Orice cultură se poate povesti. Mai exact, aceasta nici nu poate să fie „descrisă" altfel decât prin construirea unui scenariu narativ. A povesti devine într-adevăr o „funcţie biologică" pentru subiectul uman, chiar într-o perspectivă necesar ontologică (Eco 1991: 323–324).

Mincu propune însă inversarea termenilor:

> operaţia narării (a povestirii) nu ar avea şanse să subziste dacă nu ar fi intrinsecă genului romanesc, chiar *romanescului în sine*, luat în sens categorial […]; nu se mai povesteşte ceva, un conţinut oarecare, programat în funcţie de *acest* receptor, ci povestea are loc în măsura în care aceasta participă la romanesc. Se auto-povesteşte, de fapt, chiar romanescul care începe să devină treptat motivaţia maximă a actului povestirii (Eco 1991: 323–324).

7. Păpuşa de rumeguş

După generalizări şi particularizări teoretice referitoare la genul romanesc, Marin Mincu adaugă: „Toată ancheta romanescă are drept obiectiv aproape totdeauna dezvăluirea unui *secret* sau a împrejurărilor ascunse ale unei întâmplări". El crede că există strategii prin care cititorului i se poate comunica sau demonta un conţinut secret, care identifică sau structurează substanţa romanescului; este vorba de o schemă formală, materializată prin corporalizare textuală. Există o anumită iluzie a conţinutului/ conţinuturilor ce i se comunică cititorului, inducându-i-se ideea că schema formală nu este importantă. Totuşi, în afara acestei scheme romaneşti, conţinutul devine neinteresant. „Iniţial este conţinutul cel care îşi caută un model narativ, dar, odată găsit, acesta va fi suveran, impunându-se ca supremă cauzalitate a fabricării de text" (Eco 1991: 323–324).

Agonia corporală a scriiturii – care se naşte totodată şi din reflecţia asupra ei – reiese cel mai bine din *Intermezzo,* un experiment romanesc ce-şi conţine propria hermeneutică. Recuperarea în manieră *work in progress* a corporalităţii subiectului uman are ca efect principal literarizarea teoriei romanului. Aproape de finalul primului volum poate fi întâlnită următoarea frază: „când ai exteriorizat totul în cuvinte, nu mai există nimic profund în tine, te-ai golit ca o păpuşă de rumeguş" (Mincu 1984: 404). Dar „uciderea fiinţei prin transferul în litera textului" conduce inevitabil spre intensificarea proceselor vitale ce conferă scriiturii corporalitate *agonică*.

BDD-A27658 © 2017 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:12 UTC)

Bibliografie

Creţu, Popescu 2017: Bogdan Creţu şi George Popescu, *Viaţă şi text. Biobibliografie Marin Mincu*, Piteşti, Editura Paralela 45.

Eco 1991: Umberto Eco, *Pendulul lui Foucault*, traducere de Ştefania Mincu şi Marin Mincu, postfaţă de Marin Mincu, Constanţa, Editura Pontica, 1991.

Mincu 1993: Marin Mincu, *Textualism şi autenticitate*, Constanţa, Editura Pontica.

Mincu 2009: Marin Mincu, *Cvasitratat de/ spre literatură (A fi mereu în miezul realului)*, prefaţă de Bogdan Creţu, postfaţă de Ştefan Borbély, tabel cronologic de George Popescu, Piteşti, Editura Paralela 45.

Soviany 2002: Octavian Soviany, *Experiment şi angajare ontologică*, Bucureşti, Editura Gramar.

Mincu 2006: Marin Mincu, *Experimentalismul poetic românesc*, prefaţă de Ştefan Borbély, Piteşti, Editura Paralela 45.

Mincu 1984: Marin Mincu, *Intermezzo*, Bucureşti, Editura Albatros.

Mincu 1987: Marin Mincu, *Metajurnalul şi autenticitatea scriiturii*, „Caiete critice”, nr. 1–2.

Popescu 2000: George Popescu, *Marin Mincu. Eseu despre autenticitatea scriiturii*, Bucureşti, Editura Eminescu.

Marin Mincu and the Bodily *Agon* of Writing

The present paper sets out to identify the main characteristics of Marin Mincu’s criticism and to restore theories that he never put together systematically in independent volumes, but scattered throughout his work. Numerous articles, literary studies and interviews are reviewed. The bigger part of the paper is dedicated to Mincu’s conception of the novel. There are taken into discussion concepts like textualism, the writing’s authenticity, semiotic pluriverse and the recovering of the subject’s corporality. Besides revealing a poetics of the novel expressed in theory papers, this work synthetically presents an implicit poetics of the genre, as it is laid out in Mincu’s novel *Intermezzo*. The writing’s corporal agony – which is at the same time born from its reflection on itself – came better out from *Intermezzo*, a novelistic experiment which contains its own hermeneutics. The recovering *work in progress* of the human subject’s corporality has as a main effect the literalization of the novel’s theory. The being’s transfer into the text’s letter leads inevitably to the intensification of the vital processes that offers writing an agonic corporality.

BDD-A27658 © 2017 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:12 UTC)